

چگونه توانستم افت تحصیلی دانش آموزانم را در درس عربی رفع کنم؟

فهیمة سالاری منوجان^۱، مراد حسینی^۲

^۱ دانشجوی دوره مهارت آموزی زبان و ادبیات عرب، دانشگاه فرهنگیان، پردیس خواجه نصیر کرمان (نویسنده مسئول)

^۲ عضو هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان، پردیس پسرانه خواجه نصیر کرمان

چکیده

امروزه جایگاه تعلیم و تربیت بر هیچ کس پوشیده نیست؛ در تعلیم دینی ما مسلمانان بخصوص در قرآن و سنت، به اهمیت تزکیه نفس و فراگیری علم و دانش تاکید فراوان شده است. دین مبین اسلام هم پیروان خود را به فراگیری و کسب علم حتی در سخت ترین شرایط و دورترین نقاط سفارش کرده است. علاوه بر تاکید ادیان الهی به پیروان خود در کسب و فراگیری علم؛ هر کشوری که داعیه پیشرفت را در سر می پروراند باید در عرصه تعلیم و تربیت ورود کند و اولویت سرمایه گذاری خود را بر رشد و توسعه نهاد آموزش و پرورش بنیان نهد. با اهتمام دستیابی دست اندرکاران تعلیم و تربیت به این مهم، رشد یا افت تحصیلی دانش آموزان در دوره های مختلف تحصیلی یکی از دغدغه های دیرین نهاد آموزش و پرورش است که در این میان موفقیت یا افت تحصیلی دانش آموزان پایه دوازدهم در امتحانات نهایی یکی از دغدغه های اصلی مدیران کل، مناطق و مدارس است. در دبیرستان کوثر حسین آباد بعد از گذشت یک ماه از سال تحصیلی، با انجام ارزشیابی های تشخیصی و تکوینی، متوجه اختلال یادگیری دانش آموزان پایه دوازدهم تجربی این آموزشگاه در درس عربی شدم. بمنظور رفع این مشکل، بررسی علل افت تحصیلی دانش آموزانم در قالب آموزش پژوهی در دستور کار قرار گرفت. بنده با بررسی های میدانی، مشاهده، مصاحبه و پرسشنامه، پاره ای از مشکلات را شناسایی کرده و به رفع آنها اقدام کردم.

واژه های کلیدی: دوره متوسطه دوم، آموزش، یادگیری، افت تحصیلی، اقدام پژوهی

۱- مقدمه

آنچه مسلم است این است که آموزش و پرورش در کشور ما به طور رسمی وظیفه تعلیم و تربیت دانش‌آموزان سه مقطع تحصیلی ابتدایی، راهنمایی (متوسطه اول) و متوسطه دوم اعم از شهری، روستایی و عشایری را عهده‌دار است و براساس برنامه-ریزی‌های کلان خود سعی دارد آینده‌سازان این مملکت را تربیت و هدایت کند. «آموزش متوسطه؛ این اصطلاح در عرف بین-المللی به دومین مرحله از آموزش رسمی اطلاق می‌گردد که در نظامهای آموزشی کشورهای مختلف، شکلهای متفاوتی دارد. مثلاً در یک کشور، آموزش متوسطه به صورت دو دوره متوالی از هم متمایز است و در کشور دیگر اولین دوره آن دنباله دوره ابتدایی است. محققان موسسات بین‌المللی تعلیم و تربیت به منظور اجتناب از هرگونه سردرگمی در مقایسه نظامهای آموزشی، موافقت کردند که مقصود از آموزش متوسطه دوره‌ای از تحصیلات باشد که آموزش گروه سنی ۱۱-۱۲ تا ۱۷-۱۸ ساله را در برگیرد» [۱]. مقطع متوسطه دوم یکی از سه مقطع نظام آموزشی در کشور ماست که آخرین مقطع تحصیلی در نظام آموزشی جدید محسوب می‌شود و دانش‌آموزان این مقطع پس از سه سال متوالی تحصیل، با شرکت در امتحانات نهایی که معمولاً استانی و بصورت حوزه‌های امتحانی متمرکز در سطح مناطق و شهرستان‌ها برگزار می‌شود فارغ التحصیل می‌شوند. در این میان عده‌ای با قبولی در امتحانات نهایی و عبور از سد کنکور، وارد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی می‌شوند. عده‌ای هم خواسته و ناخواسته در امتحانات نهایی موفق نمی‌شوند و با ماندن پشت کنکور، باید وارد جهانی اجتماعی شوند که بعد از دوازده سال آموزش رسمی برای ورود به آن، جهت زندگی مسالمت‌آمیز با هم‌نوعان، با رعایت و بکارگیری ارزشها، هنجارها و باورهایشان، تربیت شده‌اند. یکی از دغدغه‌های اصلی دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت چه در حوزه‌های ستادی کل، منطقه-ای و مدرسه‌ای، موفقیت دانش‌آموزان پایه دوازدهم در امتحانات نهایی است. عدم موفقیت آنان به عنوان یک پدیده اجتماعی، اندیشمندان و محققان زیادی را واداشته تا با صرف وقت و هزینه به جستجوی علل آن بپردازند. در این میان آنچه باعث توجه و نگرانی من شد اختلال یادگیری دانش‌آموزانم در درس عربی بود که تلاش کردم آن را رفع کنم. امید است این تلاش بنده مثمر‌تر بوده و نتایج این پژوهش در بهبود و ارتقاء سطح علمی دانش‌آموزان اثربخش باشد.

۲- اهداف تحقیق

اهداف این پژوهش همانند سایر پژوهش‌ها در دو بخش هدف کلی و هدف جزئی دنبال می‌شود.

۲-۱- هدف کلی

هدف آن چیزی است که در نهایت و پس از طی مراحل مختلف باید به آن نائل شویم [۲]. بنابراین هدف کلی این پژوهش، چگونه توانستم افت تحصیلی دانش‌آموزانم را در درس عربی رفع کنم؟ است.

۲-۲- اهداف جزئی

- بررسی و شناسایی موانع یادگیری در درس عربی

- بررسی و شناسایی علل بی‌ رغبتی دانش‌آموزان به فراگیری درس عربی

۳- پرسش‌های تحقیق

- چگونه توانستم افت تحصیلی دانش‌آموزانم را در درس عربی رفع کنم؟

- چگونه توانستم دانش‌آموزانم را به درس عربی علاقه‌مند کنم؟

- چگونه توانستم موانع یادگیری در درس عربی را رفع کنم؟

۴- توصیف وضعیت موجود و بیان مسئله

اینجانب فهیمه سالاری منوجان با مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد در رشته ادبیات عرب بیش از پنج سال است که بصورت نیروی خرید خدمت و حق التدریس در مدارس متوسطه دوره دوم شهرستان منوجان، درس عربی تمام پایه‌های دهم تا دوازدهم رشته‌های علوم انسانی، علوم تجربی و کار و دانش در آموزشگاه‌های کوثر حسین‌آباد و ابرار قلعه را تدریس می‌کنم. در میان همه پایه‌های تحصیلی اختلال یادگیری دانش‌آموزان پایه دوازدهم تجربی کوثر، مرا بیش از پیش نگران و به چاره‌اندیشی واداشت. ابتدا با مطرح کردن این موضوع در شورای دبیران آموزشگاه کوثر علت را جویا شدم. سپس با پرسش و جستجوی علت از دانش‌آموزان، اولیاء، یافته‌های علمی خود و مراجعه به کتب مختلف تصمیم گرفتم این وضعیت را تغییر دهم. آنچه مسلم است این دبیرستان در سال ۱۳۷۴ تاسیس شده است دانش‌آموزان قریب به ۱۴ روستا از روستاهای همجوار که با بعد مسافت ۲ تا ۵ کیلومتری آن قرار دارند را تحت پوشش قرار داده است. در سنوات تحصیلی گذشته، بیشتر دانش‌آموزان این آموزشگاه و حتی سایر مدارس دخترانه شهرستان منوجان در رشته علوم انسانی تحصیل می‌کردند و از رشته‌های تجربی و ریاضی استقبال چندانی نمی‌شد. با هدایت و راهنمایی مشاورین و عوامل اجرایی مدرسه در سالهای اخیر استقبال دانش‌آموزان از رشته تحصیلی علوم تجربی دوجندان شده است. در سال تحصیلی جاری این آموزشگاه تعداد ۲۰۳ نفر دانش‌آموز فعال دارد که از این آمار، تعداد ۲۳ نفر آنها در پایه دوازدهم رشته تجربی مشغول به تحصیل هستند. با گذشت یک ماه از سال تحصیلی با وجود اختصاص دبیران تخصصی به این پایه و رشته تحصیلی امید می‌رفت هر روز شاهد پیشرفت تحصیلی آنان باشیم و امیدوار باشیم در پایان امتحانات نهایی موفقیت قابل چشمگیری داشته باشند. اما با مشاهده ضعف بنیه علمی آنان، فرض می‌رفت تعطیلات شش ماهه پیش‌آمده ناشی از شیوع بحران کرونا در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ و فاصله گرفتن دانش‌آموزان از کلاس درس، باعث افت تحصیلی‌شان شده است. بدین جهت من را واداشت تا در حرکتی اقدام پژوهانه و با محور قرار دادن آن فرض مطرح شده در خصوص علل اختلال یادگیری آنان به بررسی علل افت تحصیلی دانش‌آموزان پایه دوازدهم رشته تجربی این آموزشگاه در درس عربی در سال جاری بپردازم. پس این پژوهش عملی در امتداد این پرسش آغازین که: چگونه توانستم افت تحصیلی دانش‌آموزانم در درس عربی در سال جاری را رفع کنم؟ ادامه خواهد داشت.

۵- پیشینه پژوهش

به منظور آشنایی بیشتر با گستره‌ی موضوع پژوهش، در این قسمت، پژوهش‌هایی که مرتبط با موضوع پژوهش هستند و توسط پژوهندگان و اندیشمندان معتبر در داخل کشور انجام شده است مورد واکاوی و بررسی قرار می‌گیرند.

- میرحاجی (۱۳۸۹) در تحقیق خود با عنوان بررسی و نقد کتابهای عربی مقطع دبیرستان (عمومی) آورده است آنچه در کتابهای عربی آمده است بر اساس طرحی است که در راهنمای برنامه درسی معین شده است. رویکرد فهم متن و توجه به معنی و درک از عبارت موضوعی است که در تمامی جزئیات کتاب، ردپای آن به چشم می‌خورد. به نظر میرسد اگر دست-اندرکاران آموزش زبان عربی مشکلی را در اتخاذ این رویکرد و هدف احساس می‌کنند به جای آنکه کتاب را مورد نقد و عیبجویی قرار دهند، به سراغ طرح موضوع نیازسنجی آموزش زبان عربی بروند و این موضوع را به عنوان یک مساله ملی در سطح کشور مطرح کنند و از تمامی دست‌اندرکاران و متفکران و دردمندان و اصحاب فکر و نظر بخواهند که این موضوع را با نگاهی علمی و کارشناسانه مورد بررسی قرار دهند. [۳]

- پورجمشیدی و همکارش (۱۳۸۹) در مقاله خود با عنوان «نقش راهبردها و فنون آموزشی در تدریس صرف و نحو عربی» بیان می‌دارد؛ بر اساس آنچه در این مقاله مورد بررسی قرار گرفت، همه مطالب و اطلاعات را نمی‌توان به شیوه یکسان آموزش داد؛ چرا که هر محتوایی با توجه به اینکه در چه سطحی از سطوح یادگیری قرار گرفته باشد، مستلزم به کارگیری شیوه آموزشی مخصوص به خود است. برخی از انواع اطلاعات از نظر نوع یادگیری در سطح به خاطر سپاری هستند؛ یعنی برای یادگرفتن فقط باید حفظ شوند، برخی دیگر علاوه بر به خاطر سپاری نیازمند درک و فهم می‌باشند و بخش دیگری از اطلاعات ضمن به خاطر سپاری و درک مستلزم به کارگیری در موقعیتهای مختلف و جدید هستند که هر کدام راهبردها و فنون آموزشی مناسب خود را می‌طلبد. محتوی صرف و نحو عربی نیز از این قاعده مستثنی نیست. با یک بررسی کلی به نظر میرسد که کاربرد هر یک از راهبردها و فنون آموزشی در سه سطح به خاطر سپاری، ادراک و به کارگیری جهت آموزش قواعد صرف و نحوی امری ضروری و اجتناب ناپذیر است. راهبردها و فنون عادی که به منظور ارائه، تمرین و بازخورد به کار گرفته می‌شوند برای آموزش کلیه قواعد صرف و نحو عمومیت دارند؛ اما فنون رابطه‌ای و پربارسازی که جهت تقویت و افزایش یادگیری استفاده می‌شوند برای آموزش برخی از قواعد کاربرد ویژه‌ای پیدا می‌کنند، به عبارت دیگر به کارگیری آنها جهت آموزش دسته خاصی از قواعد مناسب تر است. [۴]

- فکری (۱۳۹۰) در مقاله خود با عنوان «آشنایی با بسته چند مهارتی زبان عربی: "صدای الحیاه"» یکی از عوامل مهم پیشرفت در عرصه آموزش؛ آشنایی با روش‌ها، منابع و برنامه‌های آموزشی مرتبط با آن است... همان گونه که در منابع آموزش زبان به تفصیل آمده است، اهداف آموزش زبان از تحقق نسبتی میان چهار رکن آن یعنی آموزش دهنده، آموزش گیرنده، مواد و روش آموزش پدید می‌آید. براساس این مدل در صورتی که هر یک از اجزاء پیش گفته، در جایگاه درست و شایسته خود قرار گیرند، نسبت بازدهی و کارآمدی آموزش ارتقاء می‌یابد. از جمله این ارکان، آموزش دهنده است و از آن جا که مدرس اصلی ترین هماهنگ کننده و به کارگیرنده روش و محتوا و منتقل کننده دانش زبان به فراگیرنده است، نقش برجسته تری نسبت به سایر ارکان دارد. [۵]

۶- گردآوری اطلاعات (شواهد)

لاجرم در هر تحقیق لازم است ابتدا محقق علل و عواملی را که باعث رخداد آن مشکل و معضل شده است شناسایی کند. عللی که در ادامه بیان می‌شوند تنها چند علت آشکار از عواملی است که من توانستم با روش‌های مختلف ۱. آزمون از دانش آموزان ۲. مشاهده ۳. مصاحبه با دانش آموزان ، والدین ، مدیران و مشاوران ، اساتید برجسته، کتب و نشریات مرتبط ، آنها را شناسایی کنم. آن چه مسلم است همانطور که در فرایند یادگیری عوامل مختلف انسانی (معلم، دانش آموز، عوامل اجرایی مدرسه) ، غیرانسانی (کتاب درسی، آموزش‌های گام به گام، رسانه و شبکه‌های اجتماعی مجازی) و امکانات و تجهیزات مورد نیاز در آموزش دخیل هستند تا این فرایند صورت بگیرد مسلما در عدم یادگیری، بی‌رغبتی و گریزان بودن دانش آموزان هم این عوامل موثر هستند. کمبود و نقصان در هر کدام از این عوامل آسیب محسوب می‌شود. بنابراین لازم است هر کدام از این عوامل به درستی بررسی شود. من به منظور تسهیل قرائت این پژوهش، عوامل انسانی و غیرانسانی دخیل در افت تحصیلی دانش آموزانم در درس عربی را در دو سطح درون سازمانی (فضای فیزیکی، دانش آموز، معلم) و برون سازمانی (خانواده) دسته‌بندی کرده‌ام که قابل تامل و بررسی است.

۷- تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها

سطح اول؛ درون سازمانی

در تشریح و بیان سطح درون سازمانی، اگر مدرسه را بعنوان یک نهاد اجتماعی پویا، مستقل و خودمحمور در امر تعلیم و تربیت خاصه فرایند یاددهی و یادگیری محسوب کنیم؛ «مدرسه از مهمترین نهادهای اجتماعی، تربیتی و آموزشی و اصلی ترین رکن تعلیم و تربیت است که به منظور تربیت صحیح دانش آموزان در ابعاد دینی، اخلاقی، علمی، آموزشی، اجتماعی و کشف استعدادها و هدایت و رشد متوازن روحی و معنوی و جسمانی آنان براساس اهداف مصوب دوره‌های تحصیلی، برابر ضوابط و دستورالعملهای وزارت آموزش و پرورش تأسیس و اداره می شود» [۶]. بنابراین مدرسه هم به طور مستقل و هم از لحاظ ساختاری با ارتباط برقرار کردن با سایر نهادهای فرهنگی می تواند زمینه بالندگی و رشد را برای متعلمان خود فراهم کند. با عنایت و توجه به این موارد بطور کلی سه عامل مهم: معلم، دانش آموز و فضای فیزیکی در این فرایند و در این سطح موثر به نظر می رسند که هر یک از این عوامل به نوبه خود قابل بررسی و مطالعه گسترده است که شاید در این نوشتار به اندازه کافی مجال پرداختن به آنها میسر نباشد. اما بنده بعنوان دبیر عربی این آموزشگاه و برای رفع مشکل دانش آموزانم در حد توان علمی خود آنها را واکاوی و بررسی می کنم به گونه ای که قابل سنجش و اندازه گیری باشد.

عامل اول: فضای فیزیکی

امروزه احداث و ساخت فضاهای آموزشی در مناطق مختلف کشور با هر مترآژی که می خواهد باشد؛ کم یا زیاد یکی از دغدغه های اصلی متولیان امر است. در سنوات گذشته فضاهای فیزیکی زیادی در کشور ما ساخته شده است که عنوان مکان و فضای آموزشی را بخود اختصاص داده اند. علیرغم تلاش متولیان می توان گفت تنها بخش اندکی از این فضاهای فیزیکی مطابق استانداردهای روز بوده و از کلیه امکانات و تجهیزات آموزشی و رفاهی برخوردار است. سایر فضاهای فیزیکی موجود مخصوصا در مناطق کم برخوردار فاقد امکانات و تجهیزات آموزشی و رفاهی است. «بنابراین باید بپذیریم که هر مکان و فضای فیزیکی را که ما بعنوان مدرسه و کانون تعلیم و تربیت انتخاب می کنیم در مرحله اول باید شرایط و امکانات آن فراهم باشد و از این جهت عوامل اجرایی آن و خانواده ها هیچ دغدغه ای نداشته باشند» [۷]. چرا که اگر این مکان و فضای آموزشی در تامین حداقل ها مشکل داشته باشد بسیار مقرون به صرفه از لحاظ کمی و کیفیت آموزشی است که اداره آموزش و پرورش با اجاره سرویس ایاب و ذهاب بطور روزانه دانش آموزان را به فضای آموزشی مجهز هدایت کرده و خدمات آموزشی مورد نظر را ارائه دهد. مکان و فضای آموزشی که در حال حاضر برای دانش آموزان ۱۴ روستا (حسین آباد، دهنو، محمدآباد، مرادآباد، یوسف آباد، عباس آباد، چاه - آموزی، طالقان، جغوکی، پورشعبان، چاه حسن، چاه نارنج، دشت عباس و چاه غلامحسین) در سال ۱۳۷۴ تأسیس و فراهم شده است نه تنها امکانات و ظرفیت های آن متناسب با رشد و فناوری های روز دنیا و کشورهای در حال توسعه نیست؛ بلکه از حداقل امکانات و ظرفیت های مدارس مناطق کم برخوردار کشور خودمان هم نیز، محروم است. در واقع می توانیم بگوییم یک ساختمان خام و فاقد هرگونه وسایل سرمایشی، گرمایشی، تجهیزات و وسایل کمک آموزشی است. از طرفی باید به خاطر داشته باشیم در شرایط فعلی، وسایل و تجهیزاتی را که در گذشته، وسایل کمک آموزشی تلقی می کردیم امروزه نمی توان آنها را وسایل کمک آموزشی به حساب آوریم چرا که آن قدر با آموزش ما عجین شده اند که چه بسا بدون آنها و یا در صورت داشتن آن هم بطور ناقص آموزش به معنای واقعی خود انجام نمی گیرد. با عنایت به نظر دانشمندان تعلیم و تربیت که فضای فیزیکی مناسب را حتی نور کافی، موثر در فرایند یادگیری می دانند نتیجه می گیریم عامل فضای فیزیکی در افت تحصیلی دانش آموزان من دخیل است.

عامل دوم: دانش آموز

دانش آموزان و فراگیران از جمله عوامل انسانی موثر در آموزش هستند که باید مورد توجه قرار گیرند. من در این پژوهش توانستم برخی از مشکلات و معضلاتی که دانش آموزانم با آن درگیر بودند را شناسایی کنم: الف - نوعی اختلال نارساخواری و نارسا نویسی در بسیاری از آنها قابل مشاهده بود که آن هم به نوبه خود اولاً ریشه در لهجه آنها که محلی است داشت. برخی از آنها توانایی مکالمه و گفتگو نه تنها به زبان عربی حتی به زبان فارسی را هم نداشتند؛ همیشه این ترس بر آنها غالب بود که شاید نتوانند مکالمات عادی و روزمره خود را به زبان فارسی انجام دهند و احیاناً مورد تمسخر دوستان و همکلاسی هایشان قرار بگیرند. ثانیاً ضعف ذخیره دانشی آنها که قابل جستجو در میزان دانش عمومی و دانش علمی برخی از آنان است. ب- نداشتن انگیزه کافی که خود می توانست دلایل مختلفی داشته باشد. آنچه من در تحقیقاتم یافتم این بود که مشخص نبودن آینده شغلی و مالی، قبولی در کنکور، ازدواج زود هنگام و ... از عواملی است که انگیزه دانش آموز را برای درس خواندن کم می کرد.

عامل سوم: معلم

بدون شک نقش معلم در فرایند یاددهی و یادگیری نقش اساسی و محوری محسوب می شود که در این میان همان طور که اشاره کردیم در دنیای امروز دانش و اطلاعات به گونه غیرقابل تصویری رو به فزونی است. دسترسی برخی از دانش آموزان ما به منابع مختلف از طریق شبکه های اجتماعی مجازی، این امکان را برای آنها میسر می سازد که دانش و آگاهی خود را افزایش داده و منتظر انتقال معلومات و داده ها از معلم به دانش آموز نباشند. لذا می طلبید که معلمان ما خود را به سلاح دانش و علم روز مجهز کنند و زمینه انتقال معلومات را به دانش آموزان با مهارت کامل فراهم نمایند. متأسفانه در مناطق محروم و کم برخوردار به علت عدم نظارت کافی بر عملکرد برخی از همکاران در دوره های متوسطه اول معمولاً دبیر کم کاری می کند و نتیجه این کم کاری؛ ضعف بنیه علمی دانش آموز در دروس مختلف بالخصوص درس عربی می شود.

سطح دوم: برون سازمانی

خانواده

خانواده، کانون اولیه تعلیم و تربیت است. کودک در درون خانواده متولد می شود، رشد می کند، بسیاری از ارزشها و هنجارها را فرا می گیرد. یکی از مهم ترین حقوق کودک و نوجوان بر خانواده علاوه بر تامین خوراک، پوشاک، مسکن؛ فراهم ساختن زمینه رشد و بالندگی او از طریق آموزش و تربیت است. بنابراین بر خانواده ها فرض است نسبت به تعلیم و تربیت فرزندان خود اهتمام لازم را داشته باشند. بنده علاوه بر اینکه بیشتر والدین را می شناختم با روشهای مختلف مشاهده و مصاحبه این مشکلات و آسیب های وارده بر آنان را شناسایی کردم. ۱- بیسوادی و کم سوادی آنان، که در این میان میزان سواد آنها در مقاطع مختلف معمولاً زیر دیپلم و بطور خیلی محدود بالاتر مشاهده گردید ۲- فقر و وضعیت نابسامان اقتصادی که اکثریت آنان کشاورز سنتی، کارگر فصلی، مهاجر جویای کار در استان و شهرستان های همجوار بودند ۳- باور به اینکه رشد، ادامه تحصیل و کسب مدارج علمی در سطوح مختلف دانشگاهی از آن دیگران است. نوعی محافظه کاری و باور در آنها به چشم می خورد که پایگاه اجتماعی روستاییان غیرقابل تغییر است و هر فرد روستایی در هر طبقه اجتماعی که متولد شود در همان طبقه باقی می ماند و هیچ نوع تحرک اجتماعی صعودی در درون روستا اتفاق نخواهد افتاد. آن چه مسلم است بنا به اعلام کارشناسان تعلیم و تربیت همه این عوامل به نوبه خود در افت تحصیلی دانش آموزان موثر و دخیل هستند.

۸- انتخاب راه جدید موقتی

بعد از شناسایی علل و موانع یادگیری لازم است راه حل مناسب اتخاذ شود. لذا به منظور سهولت قرائت پژوهش راه حل موقت هر معطل بصورت جداگانه آورده شده است. راهکار مناسب برای رسیدن به وضعیت مطلوب در سطح درون سازمانی؛

عامل اول

- اولاً متولیان امر در ساخت فضاهای فیزیکی مطابق با استانداردهای روز اقدام کنند ثانیاً براساس اختیاراتی که قانون به مدیران مدارس داده است؛ مدیرمدرسه می‌تواند شرایط لازم را برای اجرای مناسب برنامه‌های مدرسه فراهم کند.

عامل دوم

- شناسایی و معرفی آن گروه از دانش‌آموزان که اختلال خواندن و نوشتن دارند به مرکز اختلال یادگیری در شهرستان منوجان - حضور مشاوران و کارشناسان مرکز اختلالات براساس برنامه تنظیمی در مدرسه؛ چرا که برخی از سویی حاضر به مراجعه به مرکز اختلالات یادگیری نیستند و این اختلال را غیر قابل حل می‌دانند و از سوی دیگر دسترسی به مرکز برایشان به دلیل بعد مسافت ممکن نیست.

- ترغیب این گروه از دانش‌آموزان به نوشتن متن درس، کلمات و جملات کتاب ابتدا به عربی و سپس برگرداندن آنها به فارسی در دفتر تمرین

- تجهیز کتابخانه‌ها به انواع کتب، نشریات و مجلات متناسب با شرایط سنی و تحصیلی آنها

- برگزاری اردوهای علمی و فرهنگی داخل استان و خارج از استان با هدف آشنایی با مراکز علمی و فرهنگی

عامل سوم

از آنجایی که تدریس عربی و آموزش این درس به شیوه‌های مختلف از جمله سخنرانی، استفاده از فیلم و اسلاید میسر است؛ بنابراین برای به‌روزرسانی معلم لازم است موارد ذیل اجرایی و عملی گردد:

- برگزاری دوره‌های ضمن خدمت افزایش توانمندی‌های معلمان در امر آموزش

- آشنا نمودن معلمان با شیوه‌های نوین تدریس و ارزشیابی

- فراهم نمودن وسایل صوتی و تصویری مناسب برای تدریس و فراگیری درس عربی

- راهکار مناسب برای رسیدن به وضعیت مطلوب در سطح برون سازمانی؛

عامل خانواده

امروزه حکومت‌ها به منظور داشتن جامعه‌ای سالم در قلمرو وسیع خود از طریق نهادهای مختلف به هدایت، راهنمایی و حمایت خانواده‌ها می‌پردازند. این هدایت می‌تواند به صورت آموزش خانواده توسط مشاورین خانواده از طریق رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی باشد. در عین حال چنانچه این خانواده و شهروند از اقشار کم درآمد، بی‌سرپرست و بدسرپرست باشد خوشبختانه خیرین و نهادهای حمایتی وجود دارند که آنها را تحت پوشش بگیرند. با وجود همه این موارد باز از بنده و همکارانم سلب مسئولیت نشده است. بنابراین برای رفع مشکل علاوه بر اینکه آموزش خانواده را با دعوت از کارشناسان تربیتی در سطح شهرستان در دستور کار قرار دادیم؛ تلاش نمودیم تا زمینه ارتباط بیشتر خانواده‌ها با مدرسه فراهم گردد.

۹- اجرای طرح جدید و نظارت بر آن

در این مرحله بنده و عوامل اجرایی مدرسه اعم از مدیر، معاون آموزشی و معاون پرورشی به جد تلاش نمودیم راه‌حل‌های پیشنهادی را اجرا کرده و بر نحوه عملکرد دانش‌آموزان نظارت کافی داشته باشیم. بنده در تدریس‌هایم راه‌حل‌های جدید را مدنظر داشتم و همیشه قبل از تدریس درس جدید به دانش‌آموزانم اعلام می‌کردم در خانه، درس جدید رو مرور کنند و با آمادگی قبلی سرکلاس حاضر شوند. از طرفی بعد از تدریس و در زمان و وقت مقرر به دانش‌آموزان تکلیف تعیین می‌کردم از قبیل کلمات و عبارات موجود در متون درس را به فارسی و عربی ترجمه کرده و در دفتر مشق‌شان بنویسند و پایان وقت به

این فعالیت آنها نمره می‌دادم. در عین حال به منظور خشک و بی‌روح نبودن کلاس تلاشم بر این بود که دانش‌آموزان با بازی و نشاط فعالیت‌ها را انجام دهند.

۱۰- گردآوری اطلاعات (شواهد)

با اجرای راه‌حل‌های پیشنهادی باید وضعیت یادگیری در دانش‌آموزان تغییر کند. در این میان به منظور دستیابی به تغییرات مورد نظر با استفاده از روش‌های مشاهده، مصاحبه و آزمون به بررسی متغیرها پرداختم.

۱۱- ارزشیابی تاثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن

در ارزشیابی تاثیر اقدامات جدید از عوامل اجرایی مدرسه و سایر همکارانم کمک گرفتم و از آنها خواستم تغییرات حاصله را در رفتار دانش‌آموزان هم به صورت کمی و هم کیفی ثبت و ضبط کنند. در عین حال خودم پس از بررسی و بازبینی رفتار دانش‌آموزانم متوجه شدم آنها به فراگیری درس عربی علاقه نشان می‌دهند؛ در انجام تمرینات، یادگیری معکوس، آزمون‌های شفاهی و کتبی تمایل دارند از هم‌کلاسی‌های خود پیشی بگیرند.

۱۲- گزارش نهایی

مشاهده نتایج حاصل از این پژوهش و پژوهش‌های مشابه نشان می‌دهد آموزش پژوهی و «درس پژوهی باعث تقویت شخصیت حرفه‌ای معلمان، افزایش اعتماد به نفس، تعمق بیشتر بر یادگیری دانش‌آموزان، افزایش کیفیت تدریس در کلاس و بهبود نتایج یادگیری می‌شود» [۸]. در عین حال باید گفت در این پژوهش دریافتم که توجه معلم به حالات روحی و روانی دانش‌آموز، انجام بازی‌های فردی و گروهی مناسب در کلاس به گونه‌ای که خللی در نظم کلاس ایجاد نکند کلاس را شاداب کرده و ملالت دانش‌آموزان را از درس عربی کاهش می‌دهد. استفاده از وسایل کمک آموزشی و تنوع آن در فرایند در یاددهی و یادگیری نقش موثر دارد هم‌چنین عامل تشویق بصورت زبانی، نوشتاری (لوح تقدیر) و اعطاء جوایز تاثیر بسزایی در بهبود فرایند یادگیری دارد و بطور محسوس ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان می‌کند.

۱۳- پیشنهادات

با توجه به یافته‌های این پژوهش، به منظور ترویج و گسترش این شیوه پژوهش در میان همکاران گرامی و پژوهشگران علاقه‌مند موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

۱-۱۳- پیشنهادات کاربردی

معمولاً تحقیق و پژوهش از نوع اقدام‌پژوهی در آموزش و پرورش بیشتر از سایر نهادها کاربرد دارد. دبیران و آموزگاران می‌توانند بدون برخی از محدودیت‌ها که در سایر پژوهش‌های علمی و آکادمیک متصور است در صورت برخورد با هر مشکل و معضل دانش‌آموزی با اقدام‌پژوهی به رفع آن بپردازند. در عین حال پیشنهاد می‌شود در کشور ما نیز مانند کشورهای پیشرفته که فرصت نقد و به چالش کشیدن پژوهش‌ها وجود دارد؛ ترتیبی اتخاذ گردد تا فضا و بستری مناسب برای نقد، تحلیل و به چالش کشیدن پژوهش‌های انجام شده توسط اساتید برجسته و مجامع علمی و آکادمیک وجود داشته باشد.

۲-۱۳- پیشنهادات پژوهشی

-بررسی علل افت تحصیلی دانش‌آموزان هر منطقه با توجه به فرهنگ، آداب و رسوم و شرایط محیطی

منابع و مآخذ

۱. آرمان، حمیدرضا. بررسی تاثیر نقش خانواده در افزایش انگیزش دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه نسبت به تحصیل در شهر کرمان. (کارشناسی ارشد، مرکز آموزش مدیریت دولتی کرمان، ۱۳۷۷).
۲. شعبانی، حسن. (۱۳۷۱). مهارت‌های آموزشی و پرورشی: روشها و فنون تدریس. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی
۳. میرحاجی، حمیدرضا. (۱۳۸۹). بررسی و نقد کتابهای عربی مقطع دبیرستان (عمومی). مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، علمی - پژوهشی، شماره ۱۵، ص ۱۶۹-۱۴
۴. پورجمشیدی، مریم و افضلی، زهرا. (۱۳۸۹). نقش راهبردها و فنون آموزشی در تدریس صرف و نحو عربی. مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، علمی - پژوهشی، شماره ۱۶، ص ۹
۵. فکری، مسعود. (۱۳۹۰). آشنایی با بسته چند مهارتی زبان عربی: "صدای الحیاه". مجله انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، علمی - پژوهشی، شماره ۱۸، ص ۲۰۱-۱۷۵
۶. آیین‌نامه اجرایی مدارس. ماده ۱.
۷. خاکسار، حوا؛ ملک‌پور افشار، عزت‌الله (۱۴۰۰)، «چگونه توانستم دانش‌آموزانم را به یادگیری و پژوهش در درس مطالعات اجتماعی تشویق کنم؟» فصلنامه مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری، سال سوم، شماره ۶
۸. حاجی احمدی، ام‌البنین؛ مرجان، کیان؛ علی‌عسکری، مجید؛ هاشمی، سهیلا و ساکی، رضا. (۱۳۹۹). شناسایی موانع درس-پژوهی در دوره ابتدایی از منظر کارگزاران آموزشی. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، سال هفدهم، دوره دوم، شماره ۳۹ (پیاپی ۶۶)، ص ۹۵-۱۱۵